

Prof. Dr. Vincze János
Budapest

Kopjafáink – Erdélyben

Kopjafákat tettek az elmúlt évszázadokban a csatatéren elhunyt hősök emlékére, elsősorban a bajtársak. Egy kisméretű faág és rajta egy sisak, és nem tudták legtöbbször a pontos helyet sem. A csata befejeztével, vagy néha hetekkel később, az elhunyt hős családtagjai keresték fel, a most már kizöldült mezőt, a volt csatateret és ekkor egy méteres fát ültettek, egy bizonytalan helyszínre és legtöbbször az elhunyt hős nevét is feltüntették.

A történelmi idők legaljasabb „a Trianon-i béke-diktátuma”, amikor egyetlen külföldi katona sem tartózkodott hazánk területén, elvették hazánk területének 68%-át. E területekből kapott a „szomszédos” 10 ország: Románia (108.000 km². Szerbia, Szlovénia, Olaszország, Ausztria. Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Szovjetunió és Magyarországnak maradt 93.000 km².

Ekkortól, Erdélyben először a temetőben a református és az unitárius egyházak és hazafiak állítottak tömegével kopjafákat, majd az evangélikusok és 1923-tól, amikor a katolikus egyházak megkapták a pápától a hallgatási engedélyt a magyar nyelvű szentmisére, a római katolikusok is állítottak kopjafákat. Napjainkban több ezer helyen több mint tízezer kopjafa létezik Erdélyben.

Eresztevényben (Segesvár és Kovászna között félúton) 1892-ben állították fel Gábor Áron emlékművét. Eresztevény, 400 kilométerre található a magyar határtól, tiszta magyar helység, magyar nyelvű iskolája is van. 2014-ben, az alulírott is csatlakozott, ezen emlékmű mellett felállított kopjafa-erdőhöz. Kezdetben csak néhány, majd mi minden alkalommal több kopjafát állítottunk. A mi jelenlétünk alkalmával, az összes addig felállított kopjafákat – a 4 magyar egyház (református, unitárius, evangélikus és római katolikus) egy-egy papja felszentelte. Napjainkban e kopjafaerdő mintegy 60 kopjafájából 15 kopjafát mi állítottunk.

Gábor Áron síremléke a kopjafákkal – Eresztevényben

* * *

Egy fontos történelmi emléket óhajtunk megjegyezni. A **vallásszabadságot először Erdélyben – Tordán – mondta ki négy egyház: római katolikus, református, evangélikus és unitárius. Más egyház 1568-ban nem volt Erdélyben. Minden gyereket magyarnak**

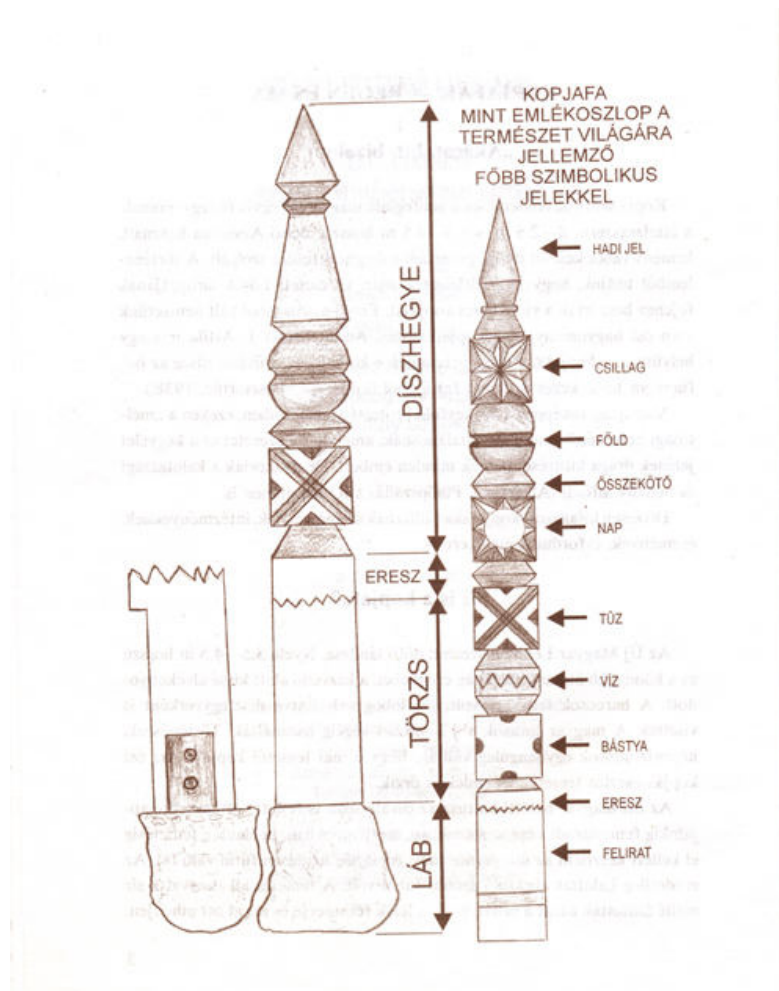
kereszteltek meg és mindenki, aki meghalt, magyar egyházak papjai temették el. Tehát Erdélyben, 1568-ban semmilyen más nemzetiség nem élt, csak a magyar.

* * *

A síremlék a kopjafákkal – Eresztevényben

A továbbiakban egy elméleti kopjafarajzot mutatunk be, a tényleges kopjafák ezen elméleti felosztásnak nem mindenik vetületét tartalmazzák.

Egy elméleti felosztása a kopjafának

A Székelyföldön még ma is épségben maradt az ősi szokás: keletnek fordítják a fejfákat, a karcsú, szögletes, vagy gömbölyű faragott oszlopokat. A sírfeliratok is sok jellemzőt őriztek meg és miként a kapufelírások, jellemzik a székely nép felfogását és egyéniségét. Ha örül, ha búsul, dalban, versben szereti kifejezni szíve érzelmeit; döcögősök a rímek, de van bennük sok érzés, érzelgőség, inkább humor a temetőben is.

A székely fejfának általános jellemző vonása a vékony, karcsú kopjafára emlékeztető alak. Ismételjük: hajdan az elesett vitéz sírjára kopjáját tűzték. Ez a vonatkozás itt-ott feltalálható vagy legalább is sejthető, a legtöbbször azonban már elmosódott s csak a hosszú vékony alak maradt meg. Formailag e fejfákon is, mint Kalotaszegen, négy fő alkatrészt különböztethetünk meg. Magát a fejfa törzsét, amely a fölirat és sírvers felvételére szolgál, ezalatt van a láb, a fejfa földbe ázott része, felette pedig az eresz, mely a felírást védi a lecsurgó esőtől és végre a felfelé végződés formai kifejezése, díszes hegye a fejfának.

Díszítve csakis ez a legfelső tagozat van; a láb többnyire megmarad nyers állapotban faragatlanul, meglehetősen hosszúságban, mert így tovább ellenáll a romlásnak s ha elkorhad a vége, elvágják s mélyebben ássák le; a törzset simára faragják, hogy írni lehessen rá; az eresz egyszerűen kiugró rész, igen gyakran azzal a homorú bevájással, amely az ereszt a tulajdonképpeni céljának megfelelővé teszi, - ugyanis e kis hornyolás akadályozza meg az eső lecsurgását, kénytelenítvén arra, hogy lecsöpögjön.

Balázs Antal kopjafafaragó és Dr. Vincze-Tiszay Gabriella az utolsó simításokat végzik az egyik kopjafánkon

A fejfa alapformája rendszeren a négyoldalú hasáb, ebből faragják ki az egészet, különösen pedig a cifra végződést. Sokszor lapos a fejfa teste, s ekkor egyszerűbb a csúcs kiképzése. Rendszeren tulipán, gomb, csillag vagy a jellemző sarlócska a csúcs legfőbb tagját, erre következnek a különböző gombalakok rövidebb-hosszabb csonka gúlából képzett nyakkal, hasábok és a kocka befaragásából formált csillagforma, amely két egymást átható tetraédert mutat. Ezeknek a formáknak szimbolikus, ha nem renoválják (60–75 év) mindjobban elmosódnak. Azt okvetlenül ki kell hangsúlyoznunk, hogy Erdélyben, mind a mai napig nagyon gyakoriak.

Ilyen szimbólum volna a kopja végén levő szigonyra emlékeztető alakítás, mely a gyalogos vitézt jelenti. A lovas vitéz fejfájára sisak-tarajforma végződés jutott. A pap fejfájára kelyhet faragtak. A tulipán, rügy, bimbó van a fiatal leányok sírján. A nemes eredetű székely sírján pajzs van, melyre társai a címet faragták rá. Az a hasábfa, amelyből a fejfa készül, a faragó ember kezében az anyag, a mester abba adja ízlését, formai ügyességét és tudását; az arányok és a felosztás annak a mérlegelésnek kialakulása, amellyel ő azt szépre faragni akarja. A formák változtatásával, rövidebb-hosszabb részek változtatásával, nagyobb tagok közé kisebb tagok beiktatásával teremt az eredeti, vagy utánozott „cifrát.”

A faragó kiszemeli a faragásra alkalmas fákat. Ősszel, lombhullás után, levagdossa az ágakat, elhasogatja s elrakja száraz helyre, föl a padlásra, vagy a házban a mester-gerenda fölé. A fa csak akkor lesz tökéletesen száraz, ha legalább egy-két évig így pihen a mestergerenda fölött. „A fafaragó... nem rajzolja elő, hogy milyen virággal akarja ékíteni holmiját; csak kézbe veszi, s mindjárt karéjtja a virágot, a levelet, csak ahogyan eszébe jut.” Megjegyezni óhajtom, hogy a több mint tízezer erdélyi kopjafán egyetlen egyen sem láttam román nyelvű feliratot.

Mi, a kopjafáinkkal általános üzeneteket is megfogalmaztunk: „Minden magyar szabadságharc”, „Az utolsó éves matematika-fizikus Bolyai hallgatók”, Világszabadság – 1568”, „A reformáció jelentősége”, „A magyar színjátszás története”, „A magyar orvosi Nobel-díjasaink”, „Petőfi Sándor költészete” stb., stb.

Dr. Vincze-Tiszay Gabriella két ilyen kopjafánk között

* * *

Csíki-havasok és a Torjai-hegység között, a Csikkozvás és Kászonújfalu települések közötti vízvásztón helyezkedik el; az út egyik oldalán hatalmas emlékmű, a másik oldalán folytatásként a hegy tetejéig megszámlálhatatlan sok kopjafákkal övezett lépcső vezet fel a Nyergestetőre. Ez a Székely hősök emlékhelye. Nyergestető az 1848-49-es forradalom és szabadságharc egyik utolsó székelyföldi színhelyeként ismert.

Háromszék felől az egyesített orosz–osztrák sereg, támadást indított augusztus 1-jén a pár száz székely ellen. Ebben az átjáróban védték hazájukat, Magyarországot, szülőföldjüket, Székelyföldet és otthonukat a Csíki-medencét. Elszántan védekeztek a több mint tízszeres túlerővel szemben. Az erdő szélén lévő területen, egy tömegsírba hantolták el akkor az ütközet áldozatait, akiknek emlékét többek közt számtalan kisebb-nagyobb fa- és vaskereszt, valamint számtalan kopjafa őrzi.

Dr. Vincze-Tiszay Gabriella átöleli a Nyerges-tetőn állított kopjafánkat

A kopjafa felirata:
Valamennyi magyar
szabadságharc emlékére
„Hittel a hazáért!
Nem, nem soha!”

A kopjafánk jóslata: „Erdély ezer évig tartozott Magyarországhoz. Erdélyt száz évig csatolták Romániához. Majd Erdély, újabb ezer évig önálló ország lesz.”